

Pere Farrés i Arderiu (1948 - 2008): una pregona vocació docent i investigadora¹

Ramon Pinyol i Torrents
(Universitat de Vic)

El 8 de novembre de 2008 va morir a Vic, després d'una llarga i penosa malaltia, Pere Farrés i Arderiu, professor titular de literatura catalana contemporània de la Universitat de Barcelona. Nascut a Manlleu el 25 de febrer de 1948, en el si d'una família senzilla i sense precedents universitaris ni literaris, cap a quinze anys, després d'haver cursat el batxillerat elemental al Seminari Menor de Vic, va començar a treballar d'administratiu en una empresa avícola osonenca. Al cap d'un temps (cursos 1969-70 i 1970-1971), va examinar-se, com a alumne lliure, de cinquè i sisè de batxillerat a l'Institut Jaume Callís de Vic, on va cursar l'any següent, en règim nocturn, el COU. Segons confessava, havia descobert la literatura en aquell curs 1971-72, quan ja tenia entre 21 i 22 anys, gràcies a les classes del professor Guillem Serra, que versaven, com no podia ser d'altra manera en aquell moment històric, sobre literatura castellana (Galdós, la generació del 98, el grup del 27), però també s'hi esmunyia algun llibre català, com *La Ben Plantada*, d'Eugeni d'Ors. Sembla que l'impacte de les lectures fetes aquell curs li va fer abandonar el desig de fer estudis relacionats amb la sociologia i va decidir matricular-se a Filologia Hispànica.

En efecte, en el curs 1972-73 inicià els estudis de Filosofia i Lletres —era el nom oficial de la llicenciatura— a la Universitat Autònoma de Barcelona i a partir de segon curs tingué dos professors que

1. Vull agrair a Pepi Andreu, vídua de Pere Farrés, la gentilesa que ha tingut de facilitar-me material i de fer-me certes observacions, cosa que m'ha permès de documentar i precisar millor la present semblança. El text s'ha publicat també a *Llengua & Literatura*, vol. 20 (2009), p. 425-432.

el van marcar decisivament: Joaquim Molas i Jordi Castellanos. Compaginant estudi i treball, va intentar d'anar omplint els buits de lectures i coneixements que trobava a faltar en la seva formació pel que feia a una part dels companys del seu cercle (amb qui feien unes notables tertúlies nocturnes els dijous, a voltes amb presència de professors), uns buits que si per una banda no deixaven de produir-li una certa incomoditat, per l'altra el van esperonar de manera singular. D'alguns dels treballs fets el 1974 per al Dr. Castellanos van néixer els seus dos primers articles de crítica literària que va publicar: «Miquel Martí Pol, ara» (*Tele/eXpres*, 2 d'abril de 1975) i «El llarg viatge poètic de Miquel Martí i Pol» (*Els Marges*, núm. 7, juny de 1976). L'any següent, gràcies a haver participat en la «Crida als escriptors joves» que anualment fa la revista *Serra d'Or* i haver aconseguit la recomanació del jurat, la publicació montserratina va estampar-li «Miquel Martí i Pol sense l'escorça» (núm. 210, del mes de març). Aquell mateix 1977, amb el títol de llicenciat universitari (en el qual no figurava, per imperatiu administratiu, la menció «filologia catalana»), va trobar feina en un centre privat de Vic, el Col·legi de Sant Miquel dels Sants, que justament fins a l'estiu d'aquell any havia dirigit Ricard Torrents (que fou qui el contractà), persona que en el futur havia de tenir una forta influència en Pere Farrés, i que aleshores estava gestant el que serien al cap d'un temps els Estudis Universitaris de Vic. Farrés s'hi va estar dos anys fent-hi classes de llengua (en el centre aquesta era la catalana) a EGB (fins i tot va ser director d'aquest nivell educatiu) i de llatí i literatura (on es barrejaven els temes de literatura catalana i castellana) a BUP. El 1979 va sortir convocades les primeres oposicions d'agregats i catedràtics de batxillerat (ara se'n diuen de secundària) de llengua i literatura catalana. Pere Farrés, com molts altres, inclòs qui signa aquestes ratlles, va decidir de presentar-s'hi, i de fer-ho a les dels dos cossos. Era una oportunitat doble: poder treballar en allò que havíem estudiat i aconseguir per a la llengua i la literatura catalanes un estatus igual a aquell de què gaudien les altres matèries que disposaven de professorat numerari. Foren dos mesos (de mitjan juliol a mitjan setembre) d'intensa activitat, de passar-nos informació i bibliografia (hi havia temes sobre els quals no existia, literalment, cap mena d'estudi), de redactar memòries i programacions. Farrés va fer unes oposicions

brillants, va guanyar-les totes dues i va renunciar a la plaça d'agregat, com vam fer la majoria dels que estàvem en aquesta situació, per obrir més llocs per a d'altres opositors, i va obtenir la plaça a l'únic institut de Vic, el Jaume Callís, on ell mateix, com s'ha dit, havia estudiat. Aquí va romandre-hi uns anys: fou cap de seminari, cap d'estudis i director en el curs 1984-85. El 1986, cridat pel Dr. Joaquim Molas, va entrar al departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona. L'activitat que va desplegar a l'institut i el mestratge que hi va exercir han deixat una empremta molt fonda, que s'ha fet molt evident a Osona, per si calia, arran de la seva mort.

Aquesta activitat ultrapassa, de molt, la tasca docent. Els finals dels 70 (i més concretament a partir de 1978) i la primera meitat dels 80, són per a Pere Farrés uns anys d'eclosió al voltant de la cultura catalana, singularment de la llengua i la literatura: conferències, articles, xerrades, reunions, pròlegs, jurat de premis, presentació de llibres, presidència d'Òmnium Cultural de Vic... La dedicació a la crítica literària, tanmateix, hi ocupa un paper més que rellevant, en especial a la revista vigatana *Reduccions* (sobretot sobre Martí i Pol), a la manresana *Faig*, a *Serra d'Or*, a *Clot* i, centrat especialment en el teatre, moltes col·laboracions al bisetmanari vigatà *El 9 Nou* (més intensa en el període 1979-1983 i més esporàdica a partir d'aleshores). Es tractava de crítica militant sobre llibres acabats de publicar o d'obres d'estrena recent, en part motivada pel contacte directe i l'amistat que va forjant amb escriptors osonencs (Miquel Martí Pol, Josep Grau, Ricard Torrents, Segimon Serrallonga, Josep Junyent...). Al costat, però, d'aquestes crítiques o dels pròlegs (a M. Martí Pol, J. Grau, M. Desclot o J. Sala), en els 80 Farrés inicia en paral·lel una producció erudita, d'estudi en aquests moments de les aportacions d'Osona, d'una banda, a la Renaixença, i de l'altra, a la represa cultural en el franquisme (el Grup de Vic, la revista *Inquietud*), que dona a conèixer en publicacions periòdiques o en obres col·lectives com la *Història d'Osona* (1984). I que, d'alguna manera, conclou amb el seu primer llibre: «*Josafat*» de *Prudenci Bertrana* (Barcelona: Empúries, 1985; 2a ed. 1994).

Després d'haver aconseguit la càtedra d'institut, Pere Farrés decideix de començar els estudis de doctorat en el curs 1980-81. Aleshores s'hi podia accedir sense tesina si es tenia la llicenciatura

amb grau o bé superades les oposicions de batxillerat. També en aquell temps només calia cursar tres cursos de doctorat, que podien fer-se, segons de què i amb qui et matriculessis, els dissabtes al matí. Era una oportunitat perfecta per a alguns dels que ja érem professors numeraris d'institut perquè ens permetia compaginar-ho amb la feina i, a més, seguidors fervents del mestre Joaquim Molas podíem fer els cursos amb ell, que els impartia en dissabte. Vam fer-los a la Biblioteca Figueras, un local moderníssim i còmode edificat sobre l'antic camp de Les Corts del F. C. Barcelona. Pere Farrés i jo vam compartir aquells tres cursos, dedicats (no cito pels títols exactes) a l'ideari estètic de Maragall, a les idees crítiques de Riba i a *Canigó* de Verdaguer. En acabada la classe, una part dels estudiants i el Dr. Molas anàvem a fer el vermut, com en dèiem aleshores, en un bar proper, aprofitat per fer-hi una tertúlia a cavall entre l'erudició, la desmitificació d'alguns dels noms de la nostra literatura a través de mil anècdotes del Dr. Molas i la facècia de cafè. En tot cas, el record que ens n'ha quedat és el que no sols hi vam aprendre força, sinó que sobretot ens hi vam divertir molt. Anys a venir, quan els interessos de cadascú es van anar definint de manera més clara, Pere Farrés, ja decididament decantat per Verdaguer i sota la direcció de Joaquim Molas, va confegir la seva tesi doctoral, «*Colom*» de Jacint Verdaguer. *Contribució a l'estudi de «L'Atlàntida»*, que va defensar de manera brillant al gener de 1993 a la Universitat Autònoma de Barcelona.

El Dr. Farrés recordava que el seu interès per Verdaguer, tot i venir d'abans, es va concretar en el curs de doctorat sobre *Canigó* a què hem fet referència en el paràgraf anterior. El contacte i les converses d'aquells anys amb Ricard Torrents van mantenir-lo viu i el 1984, aprofitant la celebració del «Col·loqui Internacional sobre la Renaixença», i amb el suport decidit de Joaquim Molas, es va convocar a Vic un col·loqui sobre el poeta amb l'excusa de commemorar el centenari de la publicació de l'epopeia *Canigó*. Des d'aleshores i fins al seu traspàs, Pere Farrés va quedar incorporat dins el nucli dur de les activitats i els estudis verdaguerians: els col·loquis, la creació de l'*Anuari Verdaguer* (de la redacció del qual sempre ha estat membre), la constitució de la Societat Verdaguer (a la comissió permanent de la qual va pertànyer sempre, ja des de l'inici, els primers anys com a tresorer i després com a vocal) i el comitè editorial de l'Obra Completa

de Verdaguer [d'ara endavant OCESV], que en edició crítica promouen i publiquen la Societat Verdaguer i Eumo Editorial de Vic (Farrés, juntament amb Joaquim Molas, Ramon Pinyol i Torrents i Ricard Torrents, va redactar el 1987 la ponència «Per a una edició crítica de les obres completes de Jacint Verdaguer», que constitueix la justificació teòrica i pràctica dels criteris de la col·lecció). També durant molts anys va ser el representant de la Societat en el Patronat de la Casa-Museu Verdaguer de Folgueroles. En totes aquestes tasques va deixar-hi una empremta sòlida i es va guanyar el respecte de tothom per la seva competència, l'esperit de treball i la bonhomia.

A banda, però, d'aquestes activitats, que ell sempre sostenia que no eren purament administratives, sinó que en llur majoria es dedicaven en bona part a conversar sobre el poeta de Folgueroles i la seva obra, Pere Farrés ha fet una remarcable contribució a la renovació dels estudis sobre Verdaguer, alguns dels quals són avui peces de referència. L'aportació que va fer al primer col·loqui verdaguerià (1986), «Notes sobre l'elaboració del cant I de *L'Atlàntida*» (*Anuari Verdaguer* [d'ara endavant AV] 1986), ja va marcar la línia fonamental que tindrien els seus futurs treballs sobre l'escriptor de Folgueroles (la tesi doctoral inclosa, com hem vist): *L'Atlàntida* i les diverses versions prèvies que en va fer el poeta. En aquest grup s'inclouen «*L'Essai sur l'Atlantide* de Josep Tolrà de Bordas, i altres crítiques coetànies» (amb Ramon Pinyol) (AV 1989), «Les fonts de *L'Atlàntida enfonsada*» (AV 1992), «Fonts historiogràfiques de *Colom* de Jacint Verdaguer» (AV 1993-1994), «Verdaguer i Colom, o de la joventut a la maduresa del poeta» (AV 1995-1996 [ponència del IV Col·loqui sobre Verdaguer], «La construcció de *L'Atlàntida*», dins *Miscel·lània Segimon Serrallonga* (Vic: Eumo Editorial, 2001) i, molt especialment, l'edició crítica de *L'Atlàntida* (establiment del text, aparat de variants, notes i estudi preliminar) (Vic: Eumo Editorial/Societat Verdaguer, 2002). Aquesta edició, modèlica pel rigor i la claredat expositiva, constitueix una veritable fita dins el verdaguerisme contemporani.

Molts altres temes verdaguerians van cridar l'atenció del Dr. Farrés, als quals va dedicar, entre d'altres, «Luis Alfonso i Manuel de la Cruz, dues entrevistes amb Verdaguer» (AV 1987), «Chateaubriand i Verdaguer, aproximació a un concepte de Pàtria» (AV 1988),

«*L'Avant-propos* de Josep Tolrà de Bordas a *Canigó*, i altres crítiques coetànies» (amb Ramon Pinyol) (AV 1990), «Nota sobre el possible deute de *Canigó* respecte a la *Gerusalemme liberata* de Tasso» (AV 1990), «Jacint Verdaguer, a la recerca de l'absolut», dins *Tornau-me a terra. Noves perspectives sobre Verdaguer* (Lleida: Àgora Literària dels Països Catalans, 2004) o «Verdaguer i Ruyra», dins *Primer Simposi Joaquim Ruyra* (Cabrera de Mar: Galerada, 2004). A més, va tenir cura de la revisió filològica de tres volums de l'OCESSV, feina poc lluada però de gran importància: el de *Dos màrtirs de ma pàtria o siga Llucià i Marcià* (1995), a cura de Ricard Torrents, el de *Pàtria* (2002), a cura de Ramon Pinyol, i el de *Barcelona. Textos per a un llibre* (2006), a cura de Francesc Codina. Farrés, tanmateix, que tenia una clara vocació pedagògica, va tenir temps per fer una colla de petits articles de divulgació (per citar-ne només tres de l'any del centenari de la mort del poeta: «Jacint Verdaguer, poeta». *L'Avenç* (juny 2002); «Verdaguer i la poesia èpica». *Escola catalana* (abril 2002), i «La UB en la formació de Jacint Verdaguer». *La Universitat* (juny 2002), ressenyes, conferències i xerrades. Té una singular rellevància la seva contribució com a editor, dins «Jacint Verdaguer. Totes les obres» (Barcelona: Edicions Proa, 4 vol., 2003-2006, sota la direcció de Joaquim Molas i Isidor Cònsul), de *L'Atlàntida* i del «Cicle de *L'Atlàntida*» (amb els poemes *Colom*, 1867; *L'Atlàntida. Primera versió*, 1868; *Christophorus*, indata, i *Colom*, 1892), textos publicats en el volum segon (2003), important i molt rigorosa edició filològica dels textos relacionats amb la gran epopeia atlàntica de Verdaguer. La mort, injustament, se l'ha endut quan preparava l'edició crítica d'aquest extens conjunt de poemes del «Cicle de *L'Atlàntida*» per a l'OCESSV.

Els interessos de Pere Farrés per la literatura vuitcentista, però, no s'exhaurien en Verdaguer. Certament, a voltes va tractar temes que hi eren connexos, tant a nivell d'alta divulgació com «El tema de Colom en la literatura catalana del segle XIX» (IV Jornades d'Estudis Catalano-Americans, 1990), o no, com «Víctor Balaguer i la literatura catalana» (*L'Avenç*, octubre 2001), i fins i tot erudits, com «Un jove romàntic, Ramon Picó i Campamar» (AV, núm. 12, 2004). En tot cas, el que més abellia al Dr. Farrés era l'estudi del teatre, al qual en els darrers anys havia dedicat moltes hores de recerca. La seva

afecció pel teatre era antiga (ja ens hem referit més amunt als seus articles com a crític teatral a la premsa vigatana), tot i que en els darrers temps es veia interferida per una molesta i progressiva sordesa que no li impedia, de tota manera, d'assistir de manera regular als escenaris barcelonins. Va tractar de literatura dramàtica en la ponència de 1995 «La tragèdia en el procés de “renaixença” del teatre culte del segle XIX», dins *Actes del Col·loqui sobre Àngel Guimerà i el teatre català al segle XIX*. (Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000), en l'estudi «Una lectura de les tragèdies de Víctor Balaguer» (*Els Marges*, núm. 59, 1997) i en l'article «Els Jocs Florals de Barcelona i la renovació del teatre català» (*Serra d'Or*, novembre 1995). Va destacar, però, per dues excel·lents i exemplars edicions crítiques: *Tragèdies* [establiment del text i estudi introductori], de Víctor Balaguer (Tarragona: Arola, 2001) i *Cor de Roure* [establiment del text, aparat de variants, notes i estudi introductori], de Ramon Picó i Campamar (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006). En aquests moments es troba en premsa el seu treball «Una proposta de Josep Yxart: del drama històric al drama líric», presentat en el Simposi «Josep Yxart i el teatre. Passió i raó», celebrat a Tarragona el 21 de novembre de 2002, en un volum que duu el títol de *C'est ça le théâtre! Josep Yxart i el teatre del seu temps*.

L'altra gran passió de Pere Farrés va ser la literatura osonenca de la segona meitat del segle XX, en especial la del seu amic Miquel Martí i Pol, de qui va esdevenir editor, antòleg, exègeta i divulgador. De fet, com ja s'ha dit, els seus primers treballs publicats van centrar-se en el poeta de Roda i ja el 1978 posava un pròleg a *Contes de la vila de R... i altres narracions*, que editava Lumen. El 1983, des de la col·lecció «El Garbell», que començava a publicar Edicions 62, li vàrem encomanar una antologia de Martí i Pol pensada per al públic de secundària, que va entomar amb il·lusió, però també amb un gran respecte. Aquella *Antologia poètica*, la va anar reeditant i actualitzant, amb nous textos procedents dels nous llibres que el poeta donava a conèixer (n'hi ha edicions de 1984, 1987, 1989, 1990, 1992 i 1994). En tancar-se la col·lecció (com tantes altres es van haver de tancar gràcies a la nefasta política de marginar la literatura dins els plans d'estudis de secundària que va endegar amb la reforma i encara manté el govern català), Farrés va confegir una *Nova antologia poètica*

(1997, reimpressa el 1998, 1999, 2000, 2002 i 2005, aquest darrer any en edició especial per a *El Periódico*), per a la col·lecció «El Cangur» d'Edicions 62. Per a la col·lecció «Educació», de la mateixa editorial, va fer també les edicions didàctiques de *La Fàbrica (1970-1971)* el 2005 i *Sol de palla trenada: antologia poètica (1951-2003)* el 2007. També va ocupar-se d'edicions singulars, com l'*Antologia poètica* (1999) per al Cercle de Lectors, il·lustrada per Joan-Pere Viladecans, o el pròleg a l'edició de bibliòfil *Cinc esgrafiats a la mateixa paret / Estimada Marta* (1987), amb il·lustracions de Miquel Plana, o el text del llibre infantil, dibuixat per Pilarín Bayés *Petita història de Miquel Martí i Pol* (Editorial Mediterrània, 2003). El seu coneixement de l'obra de l'escriptor i la confiança que aquest li tenia no fan estrany que Edicions 62 li encarregués de fer de curador (edició i estudi introductori) dels quatre volums de l'*Obra poètica* (1989-2004, amb diverses reedicions, sempre revisades, i del volum *Quietud perduda: poesia inèdita i dispersa: 1984-2003* (2004). A la tasca d'editor i antòleg de Miquel Martí i Pol, Pere Farrés hi va sumar la de divulgador i estudiós, des de l'article en revistes especialitzades com *Reduccions* o d'alta cultura com *Serra d'Or* o *L'Avenç* fins a l'estudi acadèmic d'alt nivell, com la ponència «Miquel Martí i Pol, la construcció d'una poètica», llegida el 18 de març de 1999 a la Universitat de Vic dins el Col·loqui «Miquel Martí i Pol. 1948-1998: cinquanta anys de poesia» (publicada l'any següent dins les actes que, amb el mateix títol, va editar Eumo Editorial), text de referència per conèixer les claus de la teoria poètica martipoliana. Els treballs del Dr. Farrés sobre el poeta osonenc, a banda de consolidar-lo com el primer especialista en la seva obra, van contribuir de manera decisiva a introduir-la dins l'àmbit universitari, dins el qual va trigar a entrar i moltes vegades encara amb certes reticències. L'estiu passat, abans de la darrera recaiguda en la malaltia que se l'havia d'endur per sempre, Farrés va poder encara enllestir una col·laboració en una obra que amb el seu amic i company de manta activitat literària Ricard Torrents preparaven amb el títol *A les envistes del ter. Paisatges escrits de la Plana. Verdaguer i Martí i Pol*, en premsa en el moment d'escriure aquestes ratlles.

Una altra gran passió literària osonenca de Pere Farrés va ser l'obra d'un altre amic seu, més gran i de producció reduïda, Josep Grau i Jofre, manlleueunc com ell, un dels poetes seleccionats a la

mítica antologia *Estudiants de Vic* (1951). Farrés va prologar-li, tot just acabada la carrera, el recull poètic *El desert constant* (1978) i més endavant *El llac* (1989). Una de les seves últimes col·laboracions, acabada pocs dies abans de ser sotmès a una greu intervenció quirúrgica, va ser justament «Per a Ricard Torrents, a propòsit d'una lectura», que conté dos textos narratius inèdits de Josep Grau, destinada a la *Miscel·lània Ricard Torrents* (juliol de 2007). L'edició dels textos, acompanyada d'uns comentaris crítics sobre l'obra de Grau com d'altres sobre la relació entre Torrents, Segimon Serrallonga i Grau, li va semblar que potser era poc acadèmic per a la *Miscel·lània* i tenia dubtes de si donar-la o no. El seu estat de salut no li permetia d'embranchar-se llavors en cap estudi dens i tothom hauria entès que no constés en el recull. De fet, Farrés ja havia participat en els actes d'homenatge a Ricard Torrents publicant «Sobre el verdaguerisme de Ricard Torrents» dins el núm. 30 (març de 2007) de *Miramarges*, revista no periòdica de la Universitat de Vic. Però Pere Farrés hi volia ser. Em va passar el treball i va demanar-me (jo era un dels curadors i qui li havia demanat la participació) que «de veritat» li digués si desmereixeria de la resta de col·laboracions. Em sembla que va quedar alleugerit quan li vaig dir que no sols no desmereixia sinó que de segur, com va ser, faria una especial il·lusió a l'homenatjat.

El 1984 Pere Farrés va ser temptat per incorporar-se al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona. L'escàs al·licient econòmic i la falta de perspectives de consolidació professional a curt termini, units als escrúpols de no «trobar-se prou preparat per a la feina», com va confessar-me més d'una vegada, van fer-li rebutjar l'oferta. Dos anys més tard, en canvi, va decidir d'acceptar una nova proposta que li va fer el Dr. Molas, després d'haver-ho meditat força, segons em va manifestar aleshores, ajustant la situació familiar a la nova realitat i a l'espera de poder consolidar en el futur una plaça fixa. Mentrestant, el 1993, va llegir la tesi i finalment el 1995 va obtenir una titularitat de Literatura catalana contemporània amb un projecte docent centrat en la literatura vuitcentista. La tasca de Pere Farrés al departament va ser sempre la del professional seriós i responsable, que creia en la feina i intentava de fer-la el millor possible, i que per això obtenia el respecte general d'estudiants i col·legues (només cal sentir el que els uns i els altres n'opinen per capir

la consideració que es va saber guanyar). Va ser investigador, entre 1993 i 2007, de quatre projectes de recerca competitius obtinguts pel departament i des de 1996 de la Xarxa temàtica «La Renaixença», que en els orígens va dirigir Joaquim Molas i des de 2001 el mateix Pere Farrés. Aquesta xarxa va durar fins fa tres o quatre anys, quan les autoritats administratives de la Generalitat van suprimir, incomprendiblement i absurda, aquest tipus d'instruments de coordinació interuniversitaris. La xarxa «La Renaixença» va aconseguir de posar en relació la major part dels estudiosos del segle XIX de tot el domini lingüístic (també amb participació de professorat d'institut que fa recerca), amb la satisfacció generalitzada dels participants, que hi vàrem trobar un fòrum de debat anual útil que ens permetia de tractar temes monogràfics d'interès i de conèixer què s'estava estudiant o preparant en l'àmbit de la filologia catalana vuitcentista. La figura del Dr. Farrés, primer col·laborant amb el Dr. Molas i després assumint-ne la responsabilitat plena, va ser tothora una garantia de bona organització. Quan es van tancar els ajuts oficials a què m'acabo de referir, les universitats van demanar a Pere Farrés que el departament de la Universitat de Barcelona continués organitzant aquelles trobades anuals, amb l'ajut dels departaments d'altres institucions si es considerava convenient per la temàtica o la despesa. Farrés va entomar el nou repte i encara va tenir temps d'organitzar alguns encontres, el darrer del quals, el Seminari «La recerca sobre la Renaixença al País Valencià: darreres aportacions» (Universitat de Barcelona, 24 de novembre de 2006), que ell va coordinar i les actes del qual, que encara va poder veure publicades dins el núm. 15 de l'*Anuari Verdaguer*, aparegut tres dies abans del seu traspàs.

La pèrdua de Pere Farrés i Arderiu, en un moment de plenitud vital i intel·lectual, quan tant calia esperar encara de la seva capacitat formativa i investigadora, és especialment sensible per a la seva família i per als amics, però també ho és per al conjunt de la filologia catalana dedicada als estudis d'història de la literatura contemporània (i singularment per a la Societat Verdaguer i l'*Anuari Verdaguer*) i per a la Universitat de Barcelona. Pere Farrés va excel·lir com a professor i com a investigador, però per damunt de tot fou una gran persona.